

Projektbeskrivelse

1945

Den 4. maj 1945 sidder danske modstandsfolk fængslet i Bjerre Arrest - et uanseeligt lille arresthus i en idyllisk landsby i midten af Jylland. Dagen efter, 5. maj 1945, er tusind lærker lettet og spillet pludselig vendt. På landsplan, og i Bjerre Arrest, internerer modstandsbevægelsen op mod 30.000 mennesker som følge af Retsopgøret - et tillæg til loven, der gør det muligt at dømme borgere med tilbagevirkende kraft.

1945 er en site specific-forestilling om Danmarks befrielse, og om retsopgøret der fulgte. Den spiller i den historiske og fredede Bjerre Arrest, og skabes i kunstnerisk samarbejde med lokalbefolkningen. 1945 er Teater Jævns anden forestilling i Hedensted Kommune, og skal afklare, om teatret på sigt kan etablere sig som kommunens nye egnsteater (se vedhæftede bilag).

Beskrivelse af forestillingen

Arrestforvarer Albert og hustruen Marie forvalter samvittighedsfuldt Bjerre Arrest. Som Retsstatens Vogtere sætter de en ære i at behandle fangerne ens, uagtet egne sympatier. Den indstilling sættes på prøve under besættelsen, hvor arresten fyldes af danske modstandsfolk, og særligt mødet med den idealistiske modstandskvinde Hedda splitter dem mellem fædrelandsfølelse og pligt. Den 4. maj tømmes arresten af tyskerne, og fangerne flyttes til Horsens Statsfængsel. Samme aften kl. 20:30 lyder frihedsbudskabet over radioen, og Bjerre hovedgade eksploderer i fest, men Albert og Maries nat i den tomme arrest forstyrres af dunkle drømme, de fornemmer at noget skæbnsvangert er under opsejling.

Dagen efter, den 5. maj, er der intet fungerende politi, modstandsfolkene sidder tungt på våben og folkestemning, og hævnørsten melder sig overalt i landet. Da lokale modstandsfolk dukker op i arresten med en flok, ifølge rygterne, værnemagere og stikkere fra Bjerre og omegn, må Albert og Marie åbne cellerne på ny. Blandt de internerede er deres nabo, svineavleren Gustav, radbrækket og blødende efter mødet med modstandsfolkene. Marie og Albert indser, at selvom besættelsesmagten er drevet på flugt, er det nu, at kampen for retsstaten skal stå.

Vandreforestilling og auditive og visuelle abstraktioner

Mens stykkets handling entydigt foregår i år 1945, spændes publikum sansemæssigt hele tiden ud mellem fortid og nutid.

Som publikum til 1945 bevæger vi os rundt i arresten. Vi oplever det historiske drama helt tæt på, når vi er fluen på væggen i Albert og Maries tjenestebolig, lukkes inde i Heddas klaustrofobiske celle, og fælder dom over Gustav i den gamle tingsal. Natten til den 5. maj ændrer bygningen karakter, og en drømmesekvens åbner cellerne, gangene og trapperne op. Skyggespil af kroppe der danser, kaster, spænder og vrider sig, projiceres på cellernes rå vægge, og giver Albert og Maries følelser krop. Komponist og lyddesigner Morten Mosgaard lader rummene ekkoe af gamle radioklip fra besættelsestiden, blandet med stemmer fra nutiden, nemlig Bjerres borgere, der synger gamle fædrelandssange i moderne fortolkninger, akkompagneret af en klassisk trio og et elektronisk ambient lydteppe. Natten bliver en skæbnsvanger forudelse om det forestående drama.

Sceniske virkemidler

Med subtilt placerede objekter og felter af lys fremhæver scenograf og installationskunstner Luise Midtgaard visuelt arrestens arkitektur, synligt ramt af tidens tand med afskallet blomstret tapet anno 1945 og obskøn graffiti anno 2020. I kontrast til dette er skuespillerne iført historiske kostumer anno 1940'erne, og de bevæger sig rundt i lejligheden som var den komplet møbleret i nydelig klunkestil. De sidder på en rå planke midt i et nøgent rum med afskallet tapet og drikker aftenkaffe, og lægger sig i deres himmelseng på det bare gulv i det gamle soveværelse.

Samskabelse med Bjerres borgere og eksterne samarbejdspartnere

1945 bliver til i en samskabelsesproces. Konkret vil vi afholde tre aftenarrangementer i Bjerre Arrest, såkaldte Kunstneriske Nedslag, som på én gang er en kulturoplevelse og samtidig en materialeproduktion gennem lyd- og filmoptagelser, som inkorporeres i forestillingen.

Nedslag #1 "Arrestens historie" - Foredrags- og debataften om befrielsen, under ledelse af instruktør Rasmus Ask, og i samarbejde med historiker Peter Yding Brunbech. Publikum inviteres til at dele egne erindringer og anekdoter om Bjerre under besættelsen og befrielsen.

Materiale til forestillingen: Interview med borgere, som research til 1945's manuskript.

Nedslag #2 "Arrestens stemme" - Alsangsaften, hvor vi under ledelse af komponist Morten Mosgaard synger sange fra besættelsestiden i nye fortolkninger, akkompagneret af en klassisk trio.

Materiale til forestillingen: Stemmer, musik og akustik til forestillingens auditive scenografi.

Nedslag #3 "Arrestens krop" - Site specific workshop, hvor vi under ledelse af den franske site-specific-gruppe Collectif BIM, og i samarbejde med danselinjen på den lokale efterskole BGI skaber koreografi og bevægelsesmønstre inspireret af Bjerre Arrests arkitektur og temaet Befrielsen.

Materiale til forestillingen: Skyggespil til stykkets visuelle scenografi samt lyd af dans, kroppe og fødder.

Samskabelsen skal forankre projektet i Hedensted Kommune, lade den nuværende lokalbefolkning indgå som en del af værket og skabe en god og teaterfremmende relation mellem borgere og teater.

De kunstneriske nedslag giver os muligheden for at tage livtag med den lokale historie, og undersøge hvem Hedensted-borgerne var, og således hvem de nulevende borgere står på skuldrene af.

Det lokalhistoriske drama

Dramatiker Morten Dahl Lützhøft og dramaturg Gitte Villadsen vil sammen med instruktør Rasmus Ask skabe en medrivende fiktiv fortælling, der baserer sig på både erfarings- og materialeindsamlingen fra de kunstneriske nedslag, samt fra bevarede historiske kilder om forhold og hverdag i arresten.

Befrielsen og den danske identitetskrise

Tiden efter befrielsen repræsenterer et kapitel i dansk historie, som ikke blot er farvet af forår og frihed. Det er historien om naboer, der udpeger, dømmes og straffes hinanden, og som viser, hvordan mørke avler mørke i mennesker. Allerede under krigen begyndte de såkaldte stikkerlikvideringer. Modstandsbevægelsen har aldrig kunnet redegøre for, hvem de likviderede og hvorfor. Efterkrigstiden blev et retsligt mareridt, hvor nogle modstandsfolk kun kæmpede for 'Danmark' og ikke for demokrati.

Årene efter befrielsen er de år, hvor Den Europæiske Menneskerettighedskonvention fødes. Det er samtidig år med udpræget politisk polarisering mellem modstandsfolk og statsmænd, mellem danskere og såkaldte landsforrædere. En tid hvor retsstatens grundlag tørner sammen med folkestemning og retfærdighedsfølelse - noget som sender et skræmmende og advarende ekko ind i vores egen tid.

Bjerre Arrest er blot ét af de mange steder i Danmark, hvor retsopgøret blussede mellem naboer. Historien om, hvad der gør Danmark til Danmark, dengang som nu, er historien om de små lokalsamfund og deres handlinger, når verdenshistorien banker på døren.

Samarbejde og finansiering

Projektet bliver til i samarbejde med Foreningen til Bevarelse af Bjerre Arrest og Bjerre Lokalkrav og er støttet af Hedensted Kommune. Til forestillingen ansøger vi hermed Statens Kunstfond om kr. 950.000,- svarende til 51 procent af projektets samlede budget. Hedensted Kommune har givet tilsagn om at finansiere 27 procent af budgettet. Den resterende finansiering ønsker vi at realisere gennem fonde og lokale sponsorer.

Vi håber meget på, at I vil finde grundlag til at støtte dette vigtige projekt.